

2. Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів»,

3. Закон України «Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах»;

4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про граничні розміри компенсації витрат, пов'язаних з розглядом цивільних, адміністративних та господарських справ, і порядок їх компенсації за рахунок держави»;

5. Постанова Касаційного цивільного суду від 12. 06. 2018 року по справі № 462/9002/14-ц;

6. Постанова Верховного суду України від 08. 04. 2014 року по справі № 3-7гс14.

УДК 343. 9

Віктор Миколайович КИСЕЛЬОВ,

старший викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА. ПРИЧИНИ ТА ШЛЯХИ ДЕТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Тіньова економіка – це складне соціально-економічне явище, що є сукупністю неконтрольованих і нерегульованих як протиправних, так і законних, але аморальних економічних відносин між суб'єктами економічної діяльності з приводу отримання прибутку шляхом приховування доходів й ухилення від сплати податків (1).

Однією з основних загроз, яку представляє тіньова економіка для економічної системи України, є спотворення механізмів дії законів та інструментів ринку, що призводить до неефективності стимулювання економіки, стримуючи економічний розвиток країни, а також загострення соціально-економічної кризи в державі, що негативно позначається на її міжнародному іміджі.

Тіньова економіка нерозривно пов'язана з організованою злочинністю і корупцією, що зумовлює взаємозалежність корупційних злочинів з отриманням значної матеріальної вигоди. Глобалізація фінансових систем, розвиток міжнародних банківських мереж, електронних телекомунікаційних систем і мереж здійснення операцій з нерухомістю створили умови для використання фінансових інструментів з метою відмивання коштів, одержаних злочинним шляхом. Саме тому розроблення ефективних механізмів детінізації сфери господарювання та фінансів, розшуку й повернення до легального обігу незаконно виведених із нього активів, захист об'єктів права власності є пріоритетними напрямками реалізації державної політики у правоохоронній галузі. Україна обрала курс на європейську інтеграцію, проте стратегічно не визначено, якими засобами це може бути здійснено і саме тому вирішення цієї проблеми набуває особливої актуальності.

За попередніми розрахунками Мінекономрозвитку України рівень тіньової економіки у 2018р. (без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя, а також тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської

областей) склав 30% від обсягу офіційного ВВП, а удосконалений Мінекономрозвитку монетарний метод зафіксував збільшення рівня тіньової економіки до 39% від офіційного ВВП (2).

У той же час, за результатами досліджень Київського міжнародного інституту соціології, рівень тіньової економіки у 2018 році склав 47, 2% від загального обсягу ВВП. У 2017 році цей показник становив 46, 8%. У 56, 7% випадків це незадекларований дохід від бізнесу, 21, 9% – незадекларовані працівники, 21, 4% – зарплата у конвертах. Порівняно з показниками 2017 року, рівень тіньової економіки у всіх регіонах зріс в середньому на 1, 5%, окрім Півночі та Центру, де він знизився на 4, 3% (результати дослідження оприлюднені на прес-брифінгу в Українському кризовому медіа-центрі (3).

Тіньова економіка існує майже в усіх сферах соціально-економічних відносин: від дрібного підприємництва до великих корпорацій або навіть центральних органів влади. Причини існування тіньової економіки можна об'єднати у 4 основні групи: соціально-економічні; політичні; правові; морально-етичні.

Однією з основних причин є недосконалість податкової системи країни. Надмірний податковий тягар спричинює перехід грошей «у тінь». Крім того, податкові механізми не є досить чіткими, що також є причиною тінізації економіки. Складовими тіньової економіки є три види ухиляння від податків, а саме:

1) приховування доходу від бізнесу (найбільшу частку в тішовій економіці як у 2018 р., так і в 2017 р. складало приховування доходу від бізнесу, хоча його доля зменшилася з 60, 2% до 56, 7%);

2) приховування реальної кількості найманих працівників (її частка залишалася майже незмінною у 2017 та 2018 рр.);

3) приховування реальних розмірів виплаченої зарплати, або ж зарплата «у конвертах» (становить найменшу частку серед складових тішової економіки, та у порівнянні з двома іншими її частка значно зросла з 18, 3% у 2017 р. до 21, 4% у 2018 р.) (3).

До однієї із рушійних сил тінізації економіки необхідно віднести корупцію, оскільки в більшості випадків контролюючим органам відомо про тішові схеми, а через корумпованість влади боротьба з цими схемами зводиться нанівець. Корупція є дуже поширеним явищем у всіх владних сферах, правоохоронні органи та суди не є виключенням. Корупція перетворилась у величезну рушійну силу тішової економіки, у якій задіяні державні службовці від найнижчих до найвищих рангів.

Дуже важливе значення має ставлення суспільства до тішової діяльності. Якщо в країнах з розвинутою демократією суспільство засуджує таку діяльність, то в Україні на даний час це виглядає цілком нормальним явищем. Це свідчить про те, що тішова економіка прижилася і проблема має загальнодержавний характер.

Детінізація економіки вимагає злагодженої дії всіх гілок влади: законодавчої, виконавчої та судової. Саме тому повинна бути затверджена державна програма детінізації економіки, яка передбачала б цілий ряд реформ усіх трьох гілок влади, що створили б умови для її детінізації.

Реальні дії повинні бути спрямовані на вдосконалення законодавства задля усунення бюрократії та корупції. Важливим кроком може стати зміна фіскальної

політики, спрямована на диференціацію ставок податку залежно від бази оподаткування (як це відбувається у США та інших країнах з розвинутою ринковою економікою). Необхідним є підвищення штрафних санкцій та кримінальної відповідальності за скоєння кримінальних правопорушень у економічній сфері, особливо за ухилення від сплати податків. Важливими є також кроки із зменшення частки готівкових розрахунків шляхом здешевлення банківських послуг та інших шляхів заохочення до безготівкових розрахунків, оскільки більшість готівки знаходиться поза банками та не піддається контролю.

Але, перш за все, необхідно змінити ставлення суспільства та окремих громадян до тіньової економіки не як до реалій життя, а як до ненормального функціонування суспільства (4).

Список бібліографічних посилань:

1. Варналій З. С., Василичук В. І., Мазур І. І., Тихонова О. В., Чернявський С. С. та інші; рец. Чубенко А. Г. Тіньова економіка в Україні. Стан, тенденції, шляхи подолання. Аналітичний огляд. Київ 2017. URL: <https://www.naiau.kiev.ua/pravova-prosvita/osnovi-antikorupciynogo-zakonodavstva-ukrayini/naukovi-statti-ta-tezi-z-antikorupciynoyi-tematiki/analitichnij-oglyad.pdf>

2. Мінекономрозвитку України, Департамент економічної стратегії та макроекономічного прогнозування: Загальні тенденції тіньової економіки в Україні у 2018 році. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinvoiEkonomiki>

3. Київський міжнародний інститут соціології. Тіньова економіка в Україні. Результати дослідження 2019 року. URL: http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=897&page=1&fbclid=IwAR1GSrml6l4vk1GZE4QR9yekDt_C_NMIXJ-eA0mWArZpSC3DsCgwPsZ7unw

4. Літвінцев Роман Причини тіньової економіки України. URL: <http://www.klubok.net/article2533.html>

УДК 342. 951(477)

Денис Олександрович КОШИКОВ,

старший викладач кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9420-7816>

ВСТАНОВЛЕННЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ (НА ПІДСТАВІ ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ)

До суб'єктів реалізації державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави відносять: ВР України; Президента України; КМ України; РНБО України; Мінекономіки; Мінекоенерго; МЗС України; МОН України; Мінсоцполітики; Мінфін; Мінінфраструктури; МВС України; НБУ; Антимонопольний комітет України; НПУ; НАБУ; СБУ; ДФС України; ДАС України; ДПС України; суди; органи місцевого самоврядування; об'єднання громадян; фізичні особи.